

ARKEOLOGISK REGISTRERING UNDER VANN FOR OMRÅDET
RØDTANGEN TIL VERKET, HURUM KOMMUNE, BUSKERUD FYLKE
SAKSNUMMER: 2012392

RAPPORT

REGISTRERING RØDTANGEN TIL VERKET

KRISTIAN LØSETH

Forsidefoto: Skilting av kulturminner ved Orekilen i Hurum kommune.
Foto: Kristian Løseth/NMM

Forfatter: Kristian Løseth

Der hvor rettigheter til illustrasjoner ikke er spesifisert tilhører dette NMM.
Det må ikke kopieres fra denne publikasjonen ut over det som er tillatt etter bestemmelser i lov om opphavsrett.

© Norsk Maritimt Museum 2014

NORSK MARITIMT MUSEUM

BYGDØYNESVEIEN 37

0286 OSLO

TLF: +47 24 11 41 50

E-POST: fellespost@marmuseum.no

<http://www.marmuseum.no>

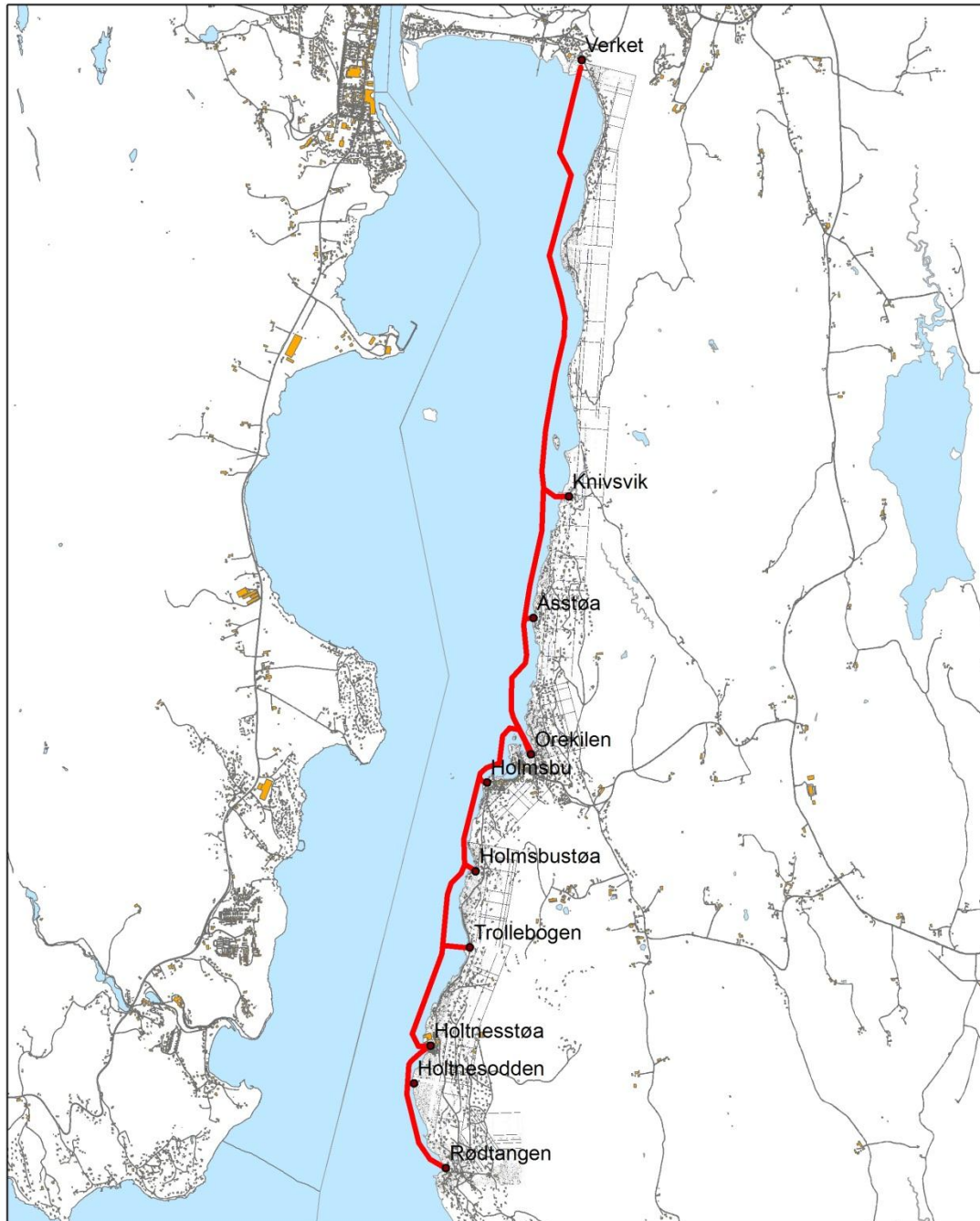
ORG. NR. 981 518 284

ISSN: 1892-5863

Kommune: Hurum	Fylke: Buskerud
Plansaknummer: 2012392	Navn på sak: Rødtangen til Verket
Tiltakshaver: Hurum kommune, Hurum drift	Adresse: Nordre Sætrevei 1, 3475 Sætre
NMM funn-nr.: 06280024; 06280025	Askeladden ID -nr.: 172966; 175341
Kulturminnetype: Skipsvrak	Rapportansvar: Kristian Løseth
Prosjektleder: Kristian Løseth	Rapport utført: 03.03.2014
Rapport ved: Kristian Løseth	Kvalitetssikret: Navn/dato Jørgen Johannessen 27.02.2014

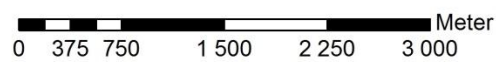
SAMMENDRAG

Norsk Maritimt Museum (NMM) har gjennomført en arkeologisk registrering i forbindelse med legging av sjøledning fra Rødtangen til Verket i Hurum kommune. Befaringen ble utført ved bruk av sidesøkende sonar og dykking. Det ble registrert ett kulturminne som er omfattet av kulturminneloven og kan komme i konflikt med tiltaket. Det ble avtalt med planlegger Aquapartner at sjøledningen legges utenom denne lokaliteten.

Symboler

- Landtak
- Trasé

Figur 1: Trasé – tegnet etter kart fra Aquapartner. Oversendt 29.8.2013

Innledning

Tiltak

Den 20. desember 2012 mottok Norsk Maritimt Museum (NMM) høring av søknad om etablering av ledningsnett i sjø mellom Rødtangen og Verket i Hurum kommune for uttalelse. Sjøledningen var planlagt gjennom et område med meget stort potensial for funn av nye kulturminner. Videre var det registrert flere kulturminner i nærheten av traseen.

I søknaden om vannledning informerer Veidekke Entreprenør AS på vegne av Hurum drift at eksisterende ledning fram til Holmsbu byttes ut med en vannledning med større dimensjon. Ledning inn mot Knivsvik flyttes og det skal legges ny vannledningstrase fra Holmsbu til Rødtangen, med stikk inn til land flere steder.

Den 31. januar 2013 ble det avholdt et prosjektmøte for prosjektet ved Hurum kommune, Teknisk drift – Tofte. Hensikten med dette møtet var å koordinere uttalelser fra forskjellige instanser vedrørende dette prosjektet. Her kom det fram at det måtte gjøres noen endringer i traseen. NMM forventet derfor planlegging av feltarbeid før endelig trasé ble valgt.

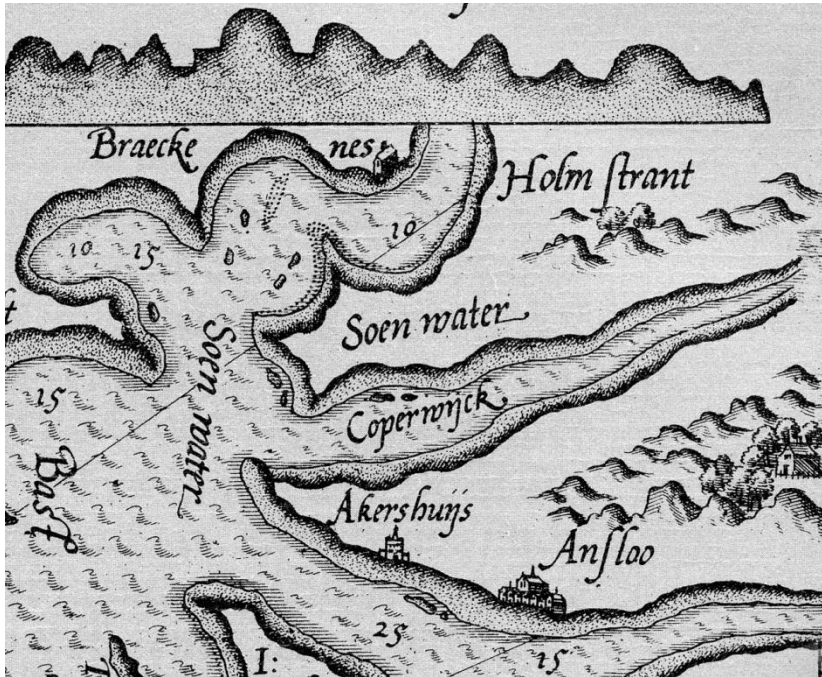
Endelig trasé ble mottatt på e-post fra Aquapartner den 29. august 2013 og feltarbeidet ble gjennomført høsten 2013. Mannskap på dette feltarbeidet var Kristian Løseth, Jørgen Johannessen, Andrew Stanek og Charlotte Melsom.

Historie

Drammensfjorden har vært en svært viktig transportåre i svært lange tider. På Hurum er det kjent bosetning allerede fra den eldste steinalder og framover (Munch 1963).

Når det gjelder sjøfartshistorie er det trelasthandel som har satt sitt preg på området fra middelalder og fram til nyere tid. Kobbervik ved Drammen er et av de eldste steder for utskipning av trelast i Norge. Allerede på 1300-tallet har vi skriftlige kilder som forteller om trelasthandel i Kobbervik (Bugge 1925: 59). Videre mener historikeren Aleksander Bugge at en serie brev fra 14- og 1500-tallet vitner om at Drammensvassdraget lenge var det viktigste trelastdistriktet i landet (Bugge 1925:241).

Trelasthandelen ga grunnlaget for de to ladestedene Bragernes og Strømsø. Disse ble slått sammen til kjøpstaden Drammen i 1812. All trafikk til Drammen måtte passere Svelvik, dette smale, to hundre meter lange sundet som utgjør skillet mellom ytre og indre del av Drammensfjorden. Denne skipsfarten på Drammen er grunnlaget for at det vokste opp strandsteder på begge sider av Svelvikstrømmen på 1600-tallet (Eier 1945: 23). Som Sigfred Eier sier i sin innledning til Svelviks historie: «Svelvikstrømmen har alltid vært hovedpulsåren for trafikken fra og til Drammen» (Eier 1945: 1)

Figur 2: Utsnitt fra Wagheners sjøatlas fra 1584 (Waghenaer 1964)

Kart

Den hollandske kartografen Lucas Janszoon Waghenaer ga i 1584 ut et atlas med sjøkart kalt *Spiegel der zeevaerdt* (sjøfartens speil). Dette verket ble svært populært og var i praktisk bruk av sjøfarende fra utgivelsen og i lang tid etterpå. Her ser vi Drammensfjorden tegnet inn med stedsnavnene Kobbervik (Coperwijck) og Bragernes (Braeckenes).

Tidligere funn

Her følger en oversikt over tidligere funn i området hvor sjøledningen er planlagt. Funnene er oppgitt med lokalitets-ID fra Askeladden.

M/S Juno II - 124860

I Holtnesstøa lå vraket av M/S Juno II. Skipet ble bygd i 1886 og fungerte som passasjerskip i forskjellige ruter fram til 1952, og sank i opplag i 1960 i Holtnesstøa. Vraket ble hevet i 2001 for rehabilitering, men det viste seg å være i så dårlig stand at det ble hogd opp.

Figur 3: D/S Juno II (Anders Beer Wilse 1901 - NMM)

Trollebogen – 124881

I Trollebogen har sportsdykkere funnet en del vrakrester. Finnerne mener dette kan være rester etter et skip ved navn «Friheten af Røyken» som forliste i 1898.

Orekilen – 103669

I Orekilen er det funnet to vrak og noen løsdeler. Det ene fartøyet har vært et kraftig klinkbygd skip av eik på rundt 15 meter. Dette er datert til rundt 1815. Det andre er ei jakt som ble bygget omkring 1870. I Orekilen er det nå satt opp et skilt som forteller om disse vrakene og den maritime historien til området.

Knivsvika – 124879

Fra Knivsvika ble det i 2004 levert inn noen båtdeler. Disse vurderes høyst sannsynlig til å være ilanddrevet materiale, og det er vanskelig å si noe mer om disse båtdelene enn at de er eldre enn 1900.

Vollebukta/Bogen – 124866

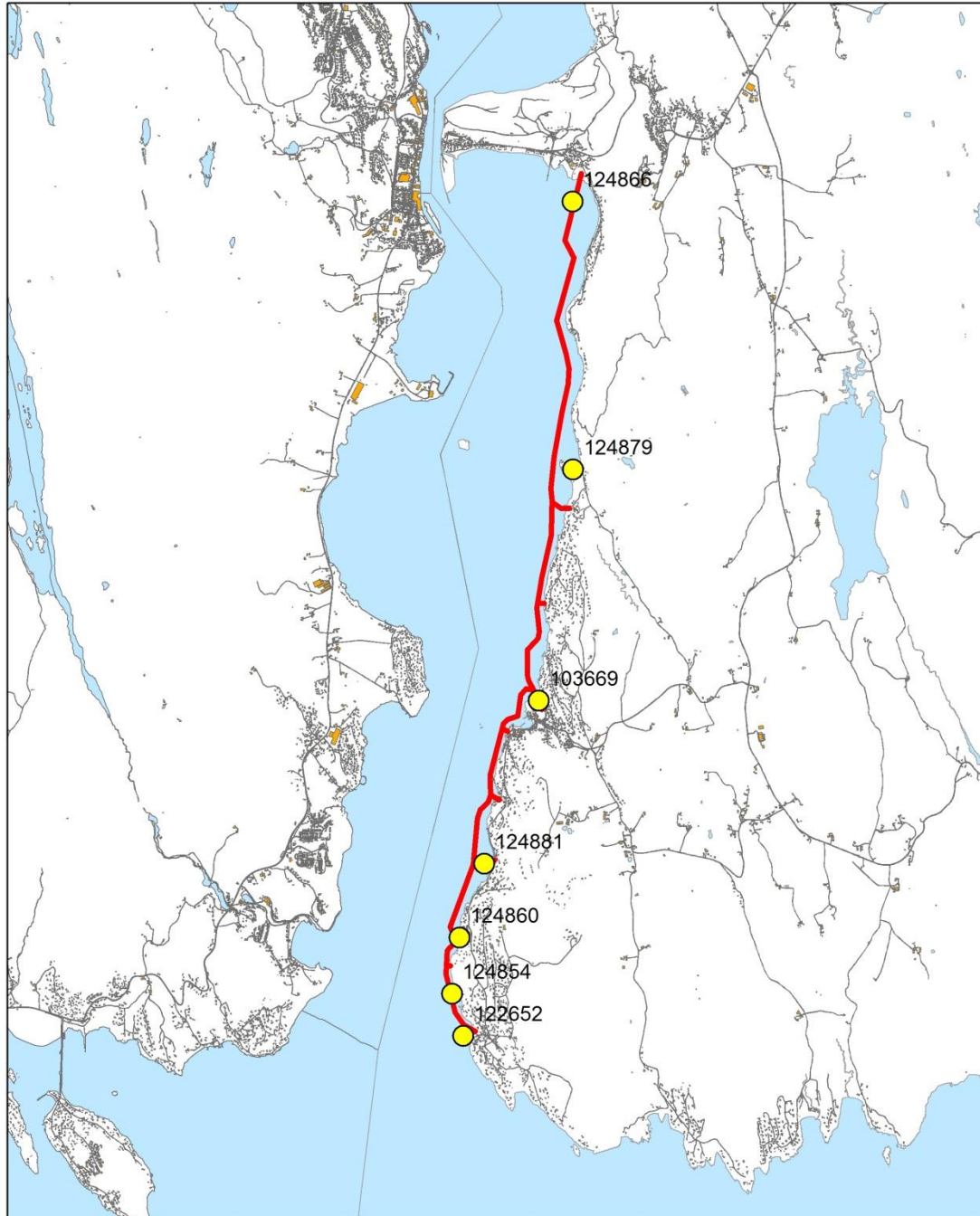
På denne er det funnet fragment av et fat i rød keramikk med dekor i hvit pipeleire og klar glasur. Dette fatet ble funnet av en anleggsdykker som jobbet på en sjøledning.

Rødtangen – 122652

I forbindelse med utbygging av Rødtangen småbåthavn ble det i 2009 gjennomført en marinarkeologisk befarings. Her ble det funnet en del ballast og gjenstander som forteller om stedets betydning som havn.

Holtnesodden – 124854

Utenfor Holtnesodden fant sportsdykkere et anker i 1985. Dette er ikke datert og det ble ikke funnet mer vrakrester i nærområdet.

 Tidligere funn

0 500 1 000 2 000 3 000 4 000 meter

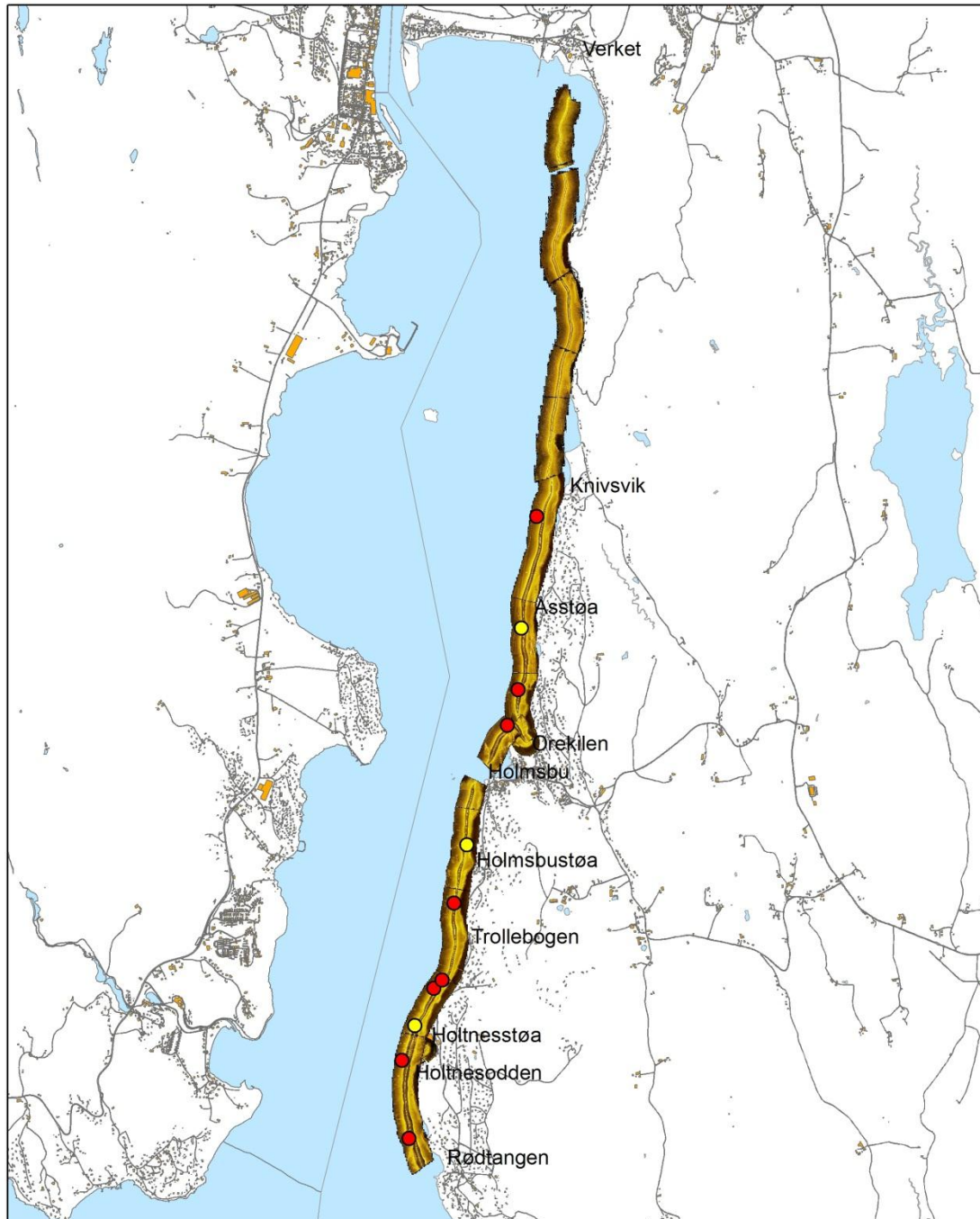

Figur 4: Tidligere funn i området for sjøledning

Gjennomføring

Sonar

Ved undersøkelsene av sjøledningstraseen brukte vi sidesøkende sonar. Dette er et redskap som bruker ultralyd for å danne avbildninger av havbunnen. Selve sonaren er en torpedolignende enhet som slepes under båten. Denne sender et signal til en datamaskin i båten og vi får fortløpende avbildninger av havbunnen under båten i form av et sonogram. Vi bruker en sonar av typen DeepEye340 som produseres av firmaet DeepVision. Denne sonaren har en frekvens på 340 kHz og gir en oppløsning på 10 cm. Det vil si at ett punkt på sonogrammet tilsvarer 10 cm i virkeligheten.

Anomalier

- Ikke befart
- Befart

0 375 750 1 500 2 250 3 000 meter

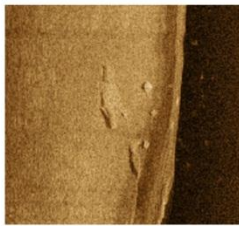
Figur 5: Oversikt over sonarundersøkelser med anomalier

Underveis i sonarundersøkelsen blir såkalte anomalier merket av på skjermen. Dette er ting på havbunnen som kan se avvikende ut, og må granskes nærmere. Figur 5 viser anomaliene som ble markert ved sonarkjøringen mellom Rødtangen og Verket. Etter en nærmere gjennomgang var tre av disse såpass interessante og nær traseen at de måtte undersøkes nærmere ved dykking.

Dykking

Landtak

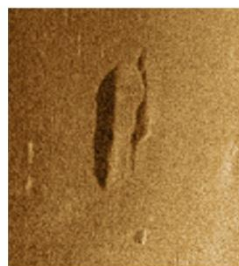
Flere av landtakene for sjøledningen ble vurdert til å ha potensial for funn av kulturminner. Traseen hadde vi på forhånd lagt inn i kartprogramvare på PC med GPS. Dykkeren ble ledet langs traseen ved hjelp av kommunikasjonskabelen. Landtak som ble befart var Rødtangen, Holtnesstøa, Trollebogen og Orekilen. I Holtnesstøa ble det funnet vrak av en seilskute som lå midt i traseen. Denne har Askeladden-ID 172966 og beskrives nærmere under kapittelet *Resultat*. Bortsett fra dette ble det ikke funnet noen kulturminner som kommer i konflikt med tiltaket. Landtaket i Orekilen ble spesielt nøye befart. Dette fordi det er registrert flere kulturminner i bukta.

Anomali 1

Anomali 2

Anomali 3

Figur 6: Anomalier som ble befart

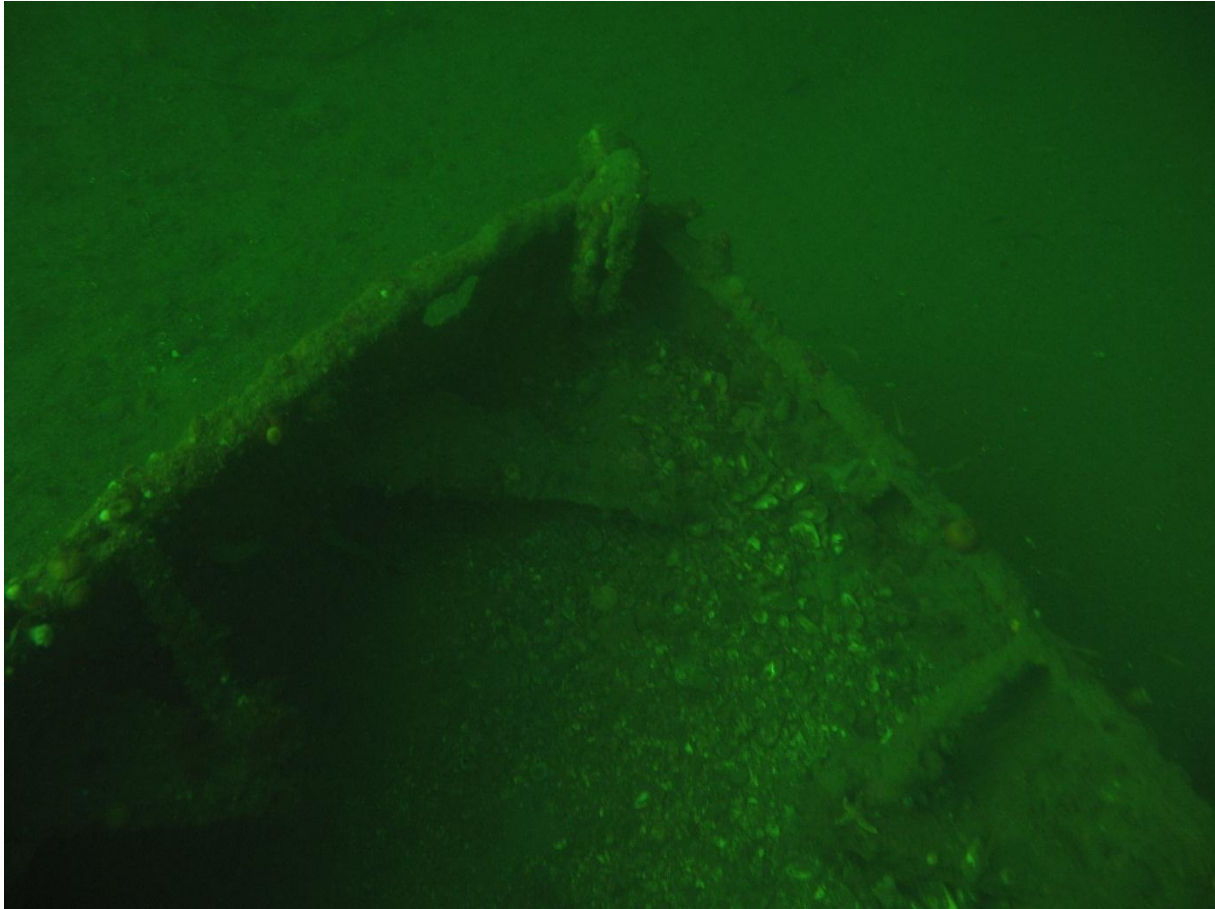
Anomalier

Tre anomalier fra sonarundersøkelsen ble undersøkt nærmere ved dykking. Figur 6 viser utklipp fra sonogrammene. Anomali 1 som befinner seg nord for Holtnesstøa viste seg å være bergformasjoner som stakk litt opp av havbunnen. Anomali 2, nord for Holmsbustøa, var et lite stålvrak som ikke er omfattet av kulturminneloven (Askeladden-ID 175341). Anomali 3 ved Åsstøa var også bergformasjoner.

Resultat

Holmsbustøa – stålvrak – askeladden-ID 175341

Ved sonarkjøring fant vi en anomali som lignet svært mye på et båtvrak. Anomalien ble befart og viste seg å være et stålvrak som ikke er omfattet av kulturminneloven.

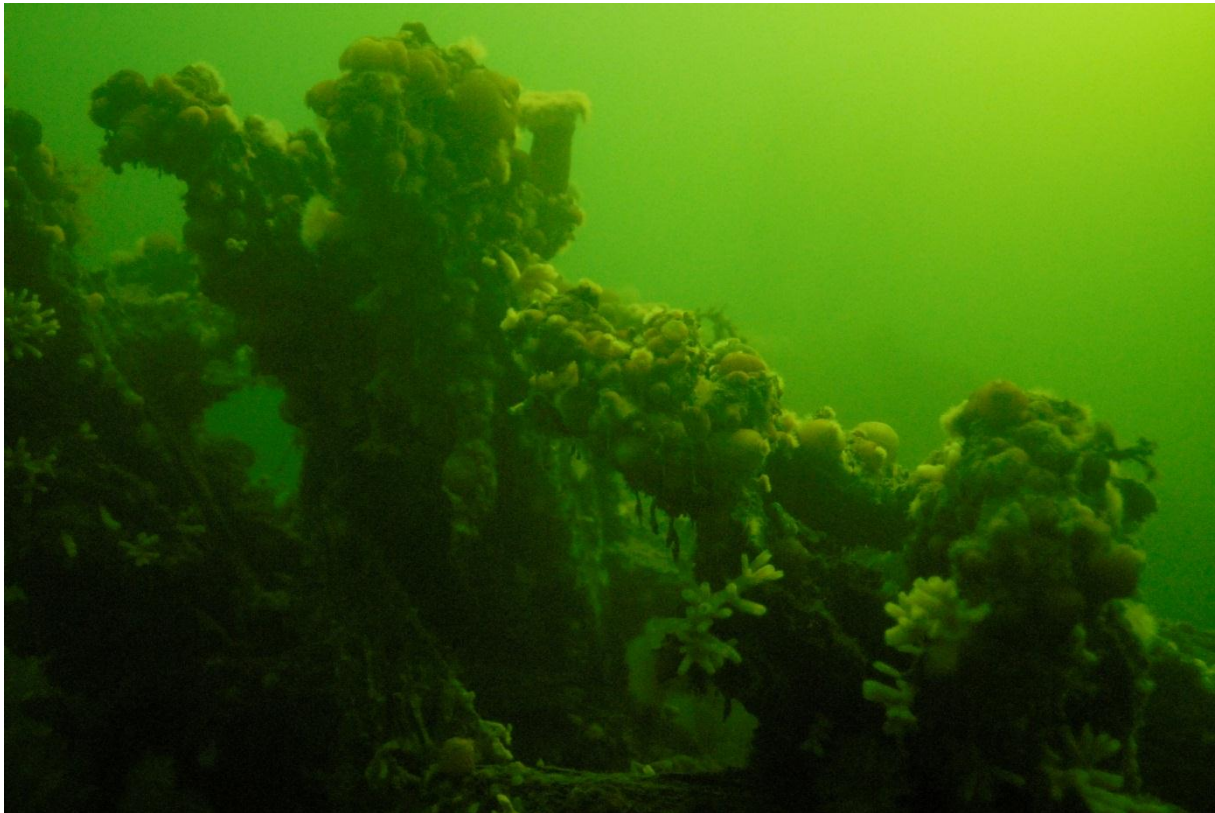
Figur 7: Stålvrak – 175341 (NMM: JJ)

Holtnesstøa – seilskute – askeladden-ID 172966

Den 26. september dykket vi i Holtnesstøa utenfor Holmsbu spa. Her ble det funnet et vrak av en større seilskute. Ved arkivsøk viser det seg at seilskuten ble befart i 1995 av arkeologer fra NMM i forbindelse med at Juno ble hevet.

Ved befaringen i 1995 beskrives vraket: Stevnen av et treskip med kraftig jern-stevnbeslag er synlig over vannflaten innerst i bukta. Treskipet er ganske lagt, ca 30 m, med akterstevnen ut i bukta på ca 10 m dyp. Treskipet er meget nedbrutt og oppspist av pælemark, så det fremtrer som "skjelett" med kjøll, spanter og sporadisk kledning og garneringsrester. Treskipet har utfallende, rund hekk (kutterhekk), hele babord del av hekken har falt av og henger ned mot sjøbunnen. Kort rorpinne til rattstyring ses fortsatt på toppen av rorstammen. Treskipvraket er trolig et skip av skonnert-størrelse fra første del av 1900-tall.

Nå er de delene som i 1995 var synlig over vannflaten ikke lenger intakt. Vraket starter på to meters dybde. Videre ligger det nå en beddingsvogn over vraket. Det er grunn til å anta at denne har blitt flyttet hit i forbindelse med hevingen av Juno.

Figur 8: Trevrak – 172966 (NMM: KL)

Konklusjon:

Det har ved undervannsarkeologisk registrering blitt påvist ett kulturminne under vann i traseen for sjøledning mellom Rødtangen og Verket. Dette er vraket av en seilskute som har Askeladden-ID 172966. Avgrensning av vraket ble meddelt planleggeren, Aquapartner. Det ble da gjort avtale om at sjøledningen legges utenom denne avgrensingen.

Litteratur

Bugge, Aleksander 1925 Den norske trælasthandels historie I – Fra de eldste tider indtil freden i Speier 1544. Skien

Eier, Sigfred L. 1945 Svelviks historie. Svelvik

Munch, Jens Storm 1963 «De første menneskene i bygda» s. 51-99 i: Eier, Sigfred L. Svelviks historie

Waghenaer, Lunas Jansz 1964 «Spiegel der Zeevaerd. (Leyden 1584-1585)», faksimileutgave. Amsterdam

